

Hendrikus Johannes (Henk) Hoenselaar (1926-2013)

Robert G. Moolenbeek

Summary. On April 2, 2013 the Dutch malacologist Hendrikus Johannes (Henk) Hoenselaar died at the age of 87. As a technician he was an employee of Shell Nederland, and spent his military service in the Royal Netherlands navy. After that he became a teacher and later on director of a technical school. He married Jos van Zoelen and they got a daughter and a son. After early retirement they started to collect minerals and fossils. Both became honorary associates of the Zoölogisch Museum Amsterdam. They travelled all around Europe. Initially their collecting activities were focussed on the marine molluscs from the Atlantic and Mediterranean. In later years they also started to collect European land snails. Henk published more than 40 malacological papers. Two species and one genus were named after him and he described 29 species new for science. Their collection was donated to the Zoölogisch Museum Amsterdam and is nowadays part of the malacological collection of Naturalis, Leiden, the Netherlands.

Op 2 april 2013 overleed Henk Hoenselaar, geboren op 16 januari 1926, in zijn geboorteplaats Alkmaar. Na een technische opleiding kwam Henk op jonge leeftijd als werktuigkundige in dienst bij Shell Nederland. Maar de wijde wereld lonkte en hij besloot bij dit bedrijf te gaan varen op een olietanker. Hierdoor kwam hij op vele plaatsen in de wereld, maar vooral vaak in de Perzische Golf. Zijn militaire dienst vervulde hij bij de marine, maar daar was het niet de zee maar de muziek die hem door deze periode loodste. Als klarinettist speelde hij in het marinekorps en daarnaast gaf hij les in werktuigbouwkunde. Na zijn dienstplicht behaalde hij diverse aktes, waaronder de akte nijverheids onderwijs en begon een carrière in het technisch onderwijs. Eerst als docent op een LTS (Lagere Technische School) in Schagen en later als directeur van een LTS in Alkmaar. In verband met hartklachten kon Henk op 57 jarige leeftijd met vervroegd pensioen.

Na zijn dienstplicht trouwde Henk in 1954 met Jos van Zoelen. Zij kregen een dochter en een zoon. De vrije tijd en de vakanties werden besteed aan een gezamenlijke hobby, namelijk mineralen. Met regelmaat ging de familie naar Idar-Oberstein (het mineralenmekka in Duitsland) en werden edel- en halfedelstenen gezocht in Europa. Thuis werden deze geslepen en getrommeld. Toen hier weinig nieuws meer in viel te ontdekken stapten Henk en Jos over op het verzamelen van fossielen. Met de caravan trokken zij langs diverse groeves. Toen het betreden van deze vindplaatsen steeds lastiger werd en zij uit een groeve in Normandië werden gezet, was de lol hier eigenlijk ook wel van af. Bij de Rotary Alkmaar ontmoette Henk de bisschop van de Oud Katholieke Kerk (de heer T. J. Horstman), die hem verwees naar ene Piet van Pel in Egmond aan Zee. Deze was inmiddels ook met pensioen en had tijdens zijn actieve loopbaan bij de marine een indrukwekkende verzameling schelpen bijeengebracht. Tevens

was hij als honorair medewerker verbonden aan het Zoölogisch Museum van de Universiteit van Amsterdam (ZMA). Een nieuwe hobby was geboren. Samen met Piet van Pel werd wekelijks een bezoek gebracht aan het ZMA en al snel werden zij lid van de Nederlandse Malacologische Vereniging. Een lezing van John van Aartsen zette hen op het spoor van de micromollusken, hetgeen door contacten met Marie Fehr-de Wal nog verder werd aangewakkerd. Met de caravan werden eerst de stranden van Bretagne afgekamd. Omdat de reizen met de caravan zowel in het voorjaar als in het najaar plaats vonden was Frankrijk al gauw van noord naar zuid en van oost naar west bemonsterd. Spanje volgde en vele NMV-leden zullen materiaal van Getares van hen gekregen en/of uitgezocht hebben. Landen als Italië, Portugal en Griekenland volgden. Bezoeken aan verzamelaars als Emilio Rolán (Spanje), de Gubbioni's (Spanje) en diverse Italianen (Bogi, Coppini, Gori, Giunchi en Margelli) deden hun verzameling aanzienlijk groeien. Het sorteerwerk werd vooral gedaan door Jos, hierbij geholpen door de door Henk ontwikkelde 'lopende band'. Het voorbereidende werk, zoals het spoelen en zeven in fracties en de determinaties waren vooral Henk's taak. Nieuwe ontdekkingen konden uiteindelijk niet uitblijven. In 1984 werd er over de eerste nieuwe ontdekkingen gepubliceerd. Eerst nog met medeauteurs, maar met ingang van 1988 ook vaak samen met zijn vrouw Jos. Al gauw werd het echtpaar vanwege hun verdiensten voor het ZMA benoemd tot honorair medewerker en verschenen er vele publicaties samen met collectiebeheerder/conservator Rob Moolenbeek. Tijdens een bezoek aan het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie (RMNH) in Leiden werd op verzoek van collectiebeheerder Rob Vroom een aanvang gemaakt met het uitzoeken van gruismonsters verzameld tijdens de CANCAP-expedities naar West Afrika. Dit werk sloot goed aan bij het onderzoek aan micromollusken van de Canarische eilanden, waar men in Amsterdam mee gestart was. Dit alles resulteerde in diverse publicaties. Door de jaarlijkse reizen waren de Europese stranden na een aantal jaren wel zo'n beetje bemonsterd en zochten zij naar nieuwe uitdagingen. Op verzoek van en na overleg met Edi Gittenberger werd er nu ook naar landslakken gezocht. Niet naar de grotere soorten maar ook hier naar de kleintjes. Er werden grondmonsters in vooral Spanje, Frankrijk, Italië en Griekenland verzameld. Deze werden ter plekke en/of tijdens de wintermaanden uitgezocht en de gevonden soorten werden vaak met hulp van Joop Eikenboom en Edi Gittenberger op naam gebracht. Henk bleef het liefst met beide benen op de grond, hij had een hekel aan vliegen, anders zouden ook interessante gebieden buiten Europa zeker bezocht zijn. Na zijn 80ste kreeg Henk vaker last van zijn hartprobleem. De caravan werd weggedaan en het actief beoefenen van de malacologie werd steeds lastiger. De interesse bleef, maar het kostte hem toch te veel inspanning. Henk heeft

in ruim 25 jaar een waardevolle bijdrage geleverd aan de malacologie en publiceerde ruim 40 artikelen. Bij leven werd de enorme collectie al geschonken aan het ZMA en maakt na de samenvoeging van dit museum met het RMNH inmiddels deel uit van de collectie van Naturalis in Leiden. Veel van zijn malacologische boeken werden opgenomen in de collectie van het ZMA en van de NMV.

Er zijn twee soorten en een nieuw geslacht naar hem vernoemd. Zelf beschreef hij met co-auteurs 29 nieuwe soorten voor de wetenschap.

Rest mij een woord van dank aan Jos Hoenselaar, die veel informatie over Henk verschaftte. Bram van der Bijl voor waardevolle opmerkingen en Guus Gulden voor aanvullende informatie.

Bibliografie

- 1984a. Hoeksema, D.F. & H.J. Hoenselaar. On the distribution of *Caecum clarkii* Carpenter, 1858 (Prosobranchia, Caecidae) in the Channel. *Basteria* 48: 27-30.
- 1984b. Van Aartsen, J.J. & H.J. Hoenselaar. European marine Mollusca: notes on less well-known species VIII. *Caecum armoricum* De Folin, 1869. *Basteria* 48: 23-26.
- 1987a. Hoenselaar, H.J. & R.G. Moolenbeek. Two new species of *Onoba* from southern Spain (Gastropoda: Rissoidae). *Basteria* 51: 17-20.
- 1987b. Moolenbeek, R.G. & H.J. Hoenselaar. On the identity of *Onoba moreleti* Dautzenberg, 1889 (Gastropoda: Rissoidae) with description of *Onoba josae* n.sp. *Basteria* 51: 153-157.
- 1988a. Hoenselaar, H.J. & J. Hoenselaar. Groeistadia van *Cyclope neritea* (L., 1758) (Gastropoda: Nassariidae). *De Kreukel* 24: 9-10.
- 1988b. Hoenselaar, H.J. & J. Hoenselaar. Een vreemde schelp? *Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging* 241: 409.
- 1988c. Hoenselaar, H.J. & J. Hoenselaar. Vreemde vondsten. *Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging* 245: 463.
- 1988d. Hoenselaar, H.J. & R.G. Moolenbeek. The identity of *Nassarius vaucheri* (Pallary, 1906) (Gastropoda Prosobranchia). *Basteria* 52: 45-47.
- 1989a. *Musculista senhousia* (Benson in Cantor, 1842) in the western Mediterranean (Bivalvia, Mytilidae). *Basteria* 53: 73-76.
- 1989b. Hoenselaar, H.J. & R.G. Moolenbeek. The genus *Alvania* on the Canary Islands and Madeira (Mollusca: Gastropoda). Part 1. *Bulletin Zoologisch Museum* 11: 215-227.
- 1989c. Hoenselaar, H.J. & J. Hoenselaar. On the distribution of *Ersilia mediterranea* (Monterosato, 1869) in the western Mediterranean basin. *Bolletino Malacologico* 25: 255-256.
- 1989d. Hoenselaar, H.J. & J. Hoenselaar. Een nieuwe vindplaats van *Manzonina* (*Moniziella*) *vigoensis* (Rolán, 1983). *Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging* 247: 519.
- 1989e. Hoenselaar, H.J. & J. Hoenselaar. Over een drietal *Haminoea* soorten. *Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging* 251: 606.
- 1989f. Hoenselaar, H.J. & J. Hoenselaar. Een toevalstreffer. *Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging* 251: 610.
- 1990a. Hoenselaar, H.J. & R.G. Moolenbeek. First record of *Miralda elegans* (De Folin, 1870) nov. comb. from the Mediterranean Sea (Gastropoda, Pyramidellidae). *Bolletino Malacologico* 26: 65-66.
- 1990b. Hoenselaar, H.J. & J. Hoenselaar. On the identification of protoconchs of some European Caecidae (Gastropoda Prosobranchia). *Basteria* 54: 167-169.
- 1990c. Hoenselaar, H.J. & J. Hoenselaar. Mollusken van Helgoland (soortenlijst 1). *Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging* 257: 753-754.
- 1990d. Hoenselaar, H.J. & J. Hoenselaar. *Ctena decussata* (O.G. Costa, 1829). *Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging* 257: 754.
- 1991a. Hoenselaar, H.J. & J. Hoenselaar. Een merkwaardig slot van *Goodalia triangularis* (Montagu, 1803). *Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging* 258: 785.
- 1991b. De Bruyne, R.H. & H.J. Hoenselaar. Zeeschelpen zoeken op het land. *Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging* 258: 791-793.
- 1991c. Hoenselaar, H.J. & J. Hoenselaar. A new *Setia* species from southern Spain (Gastropoda: Rissoidae). *Basteria* 55: 173-175.
- 1991d. Hoenselaar, H.J. & G.J. Gulden. First record of *Utriculostris knockeri* (E.A. Smith, 1872) in the Mediterranean Sea (Gastropoda: Scaphandridae). *Bolletino Malacologico* 27: 56-58.
- 1991e. Moolenbeek, R.G. & H.J. Hoenselaar. On the identity of '*Columbella rustica*' from West Africa and the Macaronesian Islands. *Bulletin Zoologisch Museum* 13: 65-70.
- 1991f. Moolenbeek, R.G., H.J. Hoenselaar & M. Oliverio. The rissoid species described by J.-J. Oberling. *Bolletino Malacologico* 27: 107-120.
- 1992a. Hoenselaar, H.J. & J. Hoenselaar. Melanisme onder water. *Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging* 268: 1048.
- 1992b. Hoenselaar, H.J. & J. Hoenselaar. Mollusken van de Orkney eilanden (Groot-Brittannië) (soortenlijst 2). *Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging* 268: 1048-1050.
- 1992c. Moolenbeek, R.G. & H.J. Hoenselaar. New additions to the *Manzonina* fauna of the Canary Islands (Gastropoda: Rissoidae). *Publicações Ocasionais da Sociedade Portuguesa de Malacologia* 16: 13-16.
- 1993a. Hoenselaar, H.J. & J. Hoenselaar. Mollusken van Tison (Turkije) (Soortenlijst 3). *Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging* 270: 18.

- 1993b. Hoenselaar, H.J. & J. Hoenselaar. Mollusken van La Tourtu (Bretagne) (Soortenlijst 4). Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging 271: 37.
- 1994a. Hoenselaar, H.J. & J. Hoenselaar. Mollusken van Fana (Noorwegen) (soortenlijst 5). Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging 278:72.
- 1994b. Hoenselaar, H.J. & J. Hoenselaar. Conchological differences between *Crisilla marioni* (Fasula & Gaglini, 1987) and *Crisilla cristallinula* (Manzoni, 1868) (Gastropoda Prosobranchia: Rissoidae). *Basteria* 58: 195-197.
- 1994c. Hoenselaar, H.J. & R.G. Moolenbeek. A new *Macromphalus* species from the Banc d'Arguin, Mauritania (Gastropoda: Vanikoridae). *Bolletino Malacologico* 29: 223-226.
- 1995a. Hoenselaar, H.J. & R.G. Moolenbeek. *Barleeia seminulum* (Monterosato, 1877) recorded from the Tunesian coast (Gastropoda: Barleeidae). *Bolletino Malacologico* 31: 51-54.
- 1995b. Moolenbeek, R.G. & H.J. Hoenselaar. *Tornus tornaticus*, a new species from Mauritania, West Africa (Gastropoda; Tornidae). *Apex* 10: 5-7.
1997. Hoenselaar, H.J. & J. Hoenselaar. Soortenlijsten 6 & 7: Bretagne en Spanje. Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging 298: 110.
- 1998a. Hoenselaar, H.J. & J. Hoenselaar. Soortenlijst no. 8, Spanje. Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging 302: 71.
- 1998b. Hoenselaar, H.J. & H. Dekker. Molluscs of the Great Bitter Lake, Suez Canal, Egypt, collected by C. Beets in 1950. *Basteria* 62: 197-214.
- 1998c. Hoenselaar, H.J. & J. Goud. The Rissoidae of the CANCAP expeditions, I: The genus *Alvania* Risso, 1826 (Gastropoda Prosobranchia). *Basteria* 62: 69-115.
- 1998d. Moolenbeek, R.G. & H.J. Hoenselaar. The genus *Alvania* on the Canary Islands and Madeira (Mollusca: Gastropoda). Part 2 [final part]. *Bulletin Zoologisch Museum* 16: 53-64.
1999. Hoenselaar, H.J. Enkele hulpmiddelen bij het bekijken van kleine schelpjes. Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging 310: 102.

Eponiemen

- Chrysallida hoenselaari* Van Aartsen, Gittenberger & Goud, 2000. In: Pyramidellidae (Mollusca, Gastropoda, Heterobranchia) collected during the Dutch CANCAP and MAURETANIA expeditions in the south-eastern part of the North Atlantic Ocean (part 2). *Zoologische Mededelingen* 74: 25.
- Schwarziella (Schwarziella) hoenselaari* Rolán, & Luque, 2000. In: The subfamily Rissoininae (Mollusca Gastropoda: Rissoidae) in the Cape Verde Archipelago (West Africa). *Iberus* 18: 60-62.
- Hoenselaaria* Moolenbeek, 2009. In: *Hoenselaaria*, a new genus with the description of a new species (Gastropoda: Eulimidae) from the Indo-Pacific. *Miscellanea Malacologica* 3(4): 71-75.

Nieuwe taxa beschreven

- Onoba tarifensis* Hoenselaar & Moolenbeek, 1987a: 17-19, figs 1-6, Spain, Tarifa
- Onoba guzmanii* Hoenselaar & Moolenbeek, 1987a: 19-20, figs 7-12, Spain, Tarifa
- Onoba josae* Moolenbeek & Hoenselaar, 1987b: 154-156, figs 6-8, Spain, Getares
- Alvania piersmai* Moolenbeek & Hoenselaar, 1989b: 221-222, figs 9-10, 30-32, Canary Islands, El Hierro
- Alvania guanacha* Moolenbeek & Hoenselaar, 1989b: 217-218, figs 3-4, 18-20, Canary Islands, Tenerife
- Setia microbia* Hoenselaar, H.J. & J. Hoenselaar, 1991c: 173-175, figs 1-4, Spain, Cadiz
- Manzonia heroensis* Moolenbeek & Hoenselaar, 1992c: 13-16, figs 1-2, 4-5, Canary Islands, El Hierro
- Macromphalus tyroi* Hoenselaar & Moolenbeek, 1994c: 224-226, figs 1-2, Mauritania
- Tornus tornaticus* Moolenbeek & Hoenselaar, 1995b: 5-7, figs 1-3, Mauritania
- Alvania corneti* Hoenselaar & Goud, 1998: 74-76, figs 4-8, Cape Verde Islands,
- Alvania dijksrai* Hoenselaar & Goud, 1998: 78-79, figs 14-17, Selvages Islands
- Alvania denhartogi* Hoenselaar & Goud, 1998: 76, figs 9-13, Cape Verde Islands
- Alvania franseni* Hoenselaar & Goud, 1998: 80, figs 18-21, Cape Verde Islands
- Alvania hoeksemai* Hoenselaar & Goud, 1998: 81-83, figs 22-24, Cape Verde Islands
- Alvania internodula* Hoenselaar & Goud, 1998: 83, figs 25-29, Azores
- Alvania jacquesi* Hoenselaar & Goud, 1998: 86-87, figs 30-36, Cape Verde Islands
- Alvania joseae* Hoenselaar & Goud, 1998: 87, figs 37-40, Canary Islands [genoemd naar zijn dochter]
- Alvania lavaleyeyi* Hoenselaar & Goud, 1998: 89-90, figs 41-43, Cape Verde Islands
- Alvania microstriata* Hoenselaar & Goud, 1998: 91-92, figs 44-47, Madeira
- Alvania multinodula* Hoenselaar & Goud, 1998: 92-94, figs 58-61, Cape Verde Islands
- Alvania nonsculpta* Hoenselaar & Goud, 1998: 96, figs 48-53, Azores
- Alvania paatsi* Hoenselaar & Goud, 1998: 96-98, figs 54-57, Cape Verde Islands
- Alvania renei* Hoenselaar & Goud, 1998: 101, figs 62-66, Canary Islands [genoemd naar zijn zoon]
- Alvania rykeli* Hoenselaar & Goud, 1998: 101-102, figs 67-71, Cape Verde Islands
- Alvania slieringsi* Hoenselaar & Goud, 1998: 104-105, figs 72-75, Canary Islands
- Alvania tenhovei* Hoenselaar & Goud, 1998: 106-108, figs 76-79, Cape Verde Islands
- Alvania vanegmondi* Hoenselaar & Goud, 1998: 108-110, figs 80-84, Cape Verde Islands
- Alvania zoderi* Hoenselaar & Goud, 1998: 110-112, figs 85-89, Azores
- Alvania johannaee* Hoenselaar & Moolenbeek, 1998: 53-54, figs 1-2, 9-10, Canary Islands, Fuerteventura